

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

49.

Razdobja obrazovanosti.

(Konec.)

Za podpisovanje svojega imena so imeli tudi priprave, kakoršne rabijo naši odpravniki. No, vendar si niso znali dalje pomagati, mučili so se z navadnim prepisovanjem.

Zbog tega so imeli Rimci prepisovalnice, v katerih so na veliko prepisovali dela slavnih učenjakov. Take prepisovalnice ustanavljali so knjigotržci, postavili so po petdeset, po sto in tudi več pisarjev, s kratka, kolikor jih je potreba bilo, da so dobili potrebno število prepisov. Pisarji so sedeli za mizo v kaki veči dvorani, a eden je stal na povišanem mestu, čital na glas rokopis, in pisarji so za njim pisali, dokler ni bilo celo delo prepisano. Ker je bilo v Rimu mnogo takih knjigotržnic, zadostovale so vsem takratnim potrebam. Koliko je bilo takih spisanih knjig, vzlasti na Grškem, moremo presoditi po tem, če pomislimo, da so Grki imeli nad 30.000 igrokazov, žalostnih in veselih, in od tega mnoštva ostalo nam je samo okolu 59 igrokazov, ostali so konec vzeli. Nič bolje se ni godilo drugim strokam književnosti. Do malega vse je propadlo; do nas so dospeli samo ostanki ogromne grške književnosti, in vendar se moramo čuditi, da se je vsaj toliko otelo pogubi. Kedar so se pomehkužili Grki in za njimi Rimci, padli so s svoje višine, in pridrli so koj divji narodi, da se polasté ostaline tega umirajočega bolnika, in nekedaj cvetoča južna Evropa spremenila se je v žalostne razvaline. Črna noč se je vlegla na ognjišče nauka in umetnosti, prosvete in obrazovanosti, trajala je več stoletij, in nazivamo jo „selitev narodov“. Plod njen je bil obče barbarstvo. Znanost in umetnost ste našli utočišče samo po samostanih, kajti na toliko je bilo neznanstvo prevzelo takratni svet, da razen duhovnikov je malokateri znal čitati in pisati. Duhovniki so morali spisovati ne samo cerkvene, nego tudi posvetne spise, ne samo sveto pismo, nego tudi državne zakone. Zato so za one dobe vladarji izbirali svoje kancelarje in pisarje med duhovenstvom, in ogerski primas ima še dandanes naslov „véliki kancelar Ogerske“.

Da so si ostanki stare klasiške književnosti oteli pogube, na tem se imamo največ zahvaliti samostanom srednjega veka. Toda za širjenje klasiške učenosti so oni le male skrbeli, to tudi ni bil njih poglavitni posel. Ob vsem tem pa so bili ondaj samostani gotovo edina zavetja pisanja knjig, kajti oni so edini umeli, eno in drugo prav ceniti. Zato so radi in marljivo prepisovali knjige, vzlasti bogoslovna in nabožna dela. Eni so prepisovali dela, katerih samostanska knjižnica še ni imela, drugi so prepiso-

vali za kratek čas, še drugi zato, ker jim je bilo naloženo za pokoro, pa tudi zaradi dobička so prepisovali, ker so se rokopisi drago prodajali. Dosti pa je bilo tudi takih, kateri so z gole ljubezni do naukov in knjig rokopise prepisovali. Zato je imel samostan posebno pisarno, kjer so tudi marljivi redovniki do kasne noči sedeli in pisali. Mnogi so se izurili tako dobro, da se še dan danes čudimo krasoti njihovega pisanja. Prepisovanje se je ondaj smatralo kot delo Bogu dopadljivo, zato je ta posel mnogim redovom bil pravilo.

Navadno so redovniki posel prepisovanja med seboj razdelili; eni so pisali samo tekst, drugi so slikali početne črke, lepšali rob s slikami, popravljali prepisano itd. Zato so bili tako olepotičeni rokopisi zelo draga roba, katero so mogli kupovati samo vladarji in bogati zavodi. Ali to kupovanje je bilo več potov bolj za gizdo in baharijo, kakor za uporabo. Da-si je bilo ob času najhujše duševne tmine poedinih učenjakov, narod sam in tudi plemstvo njegovo bilo je surovo in popolnoma neuko, ni znalo ne čitati ne pisati. Tudi glasovita pesnika nemška Wolfram von Eschenbach in Ulrich von Lichtenstein, da-si gosposkega rodú, nista znala čitati in pisati, kakor postavim srbski slepi pevci. Imela sta toraj posebne pisarje, kateri so zapisovali, kar sta njihova gospodarja spevala.

Malo po malem se je počelo daniti na evropskem duševnem polju, in to uže konec enajstega stoletja. Osobito redovniki sv. Benedikta so si nabrali velikih zaslug v tistem času in še pozneje. Najbistrejše glave so se oglašale pri njih za sprejetje. Križarji, vračajoč se z vzhoda, kjer so mnogo tega videli in se naučili, začeli so domá znanje širiti. Trgovina, ki se je vsled križanskih vojsk z vzhodom vnela, obogatila je mnoga mesta, in z bogastvom prišlo je tudi veselje do učenja. Za njegovo gojenje so ustanavljali vseučilišča, najpreje na Italijanskem, potem na Francoskem in Angleškem, 1348. leta v Pragi, 1365. leta v Beču itd. Učenjaki so začeli stare klasike čitati, tolmačiti in priporočati kot najbolja sredstvo obrazovanja in prosvete. Surovo junaštvo in moč so nehali poveljevat, koj največ diko moževsko, vzlasti potem, ko je bil izumljen smodnik, ki je napravil popoln prevrat v vojskovanju.

(Konec prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Zmrznjena skopuha. V Filadelfiji našli so nedavno dva skopuha, katerih eden je bil milijonar, zmrznjena v lastnem stanovanji. Našli so pri njih veliko gotovine, velike svote v vrednostnih papirjih in klet napolnjeno z ogljem. Mrliča zasledili so ljudje še le tri dni po njegovi smrti.